

När aktör, individ och empowerment blir härskarteknik

"Individ" och "aktör" kan användas för att kamouflera makt och blockera förändring av strukturer och ordningar. Här tar jag upp några makttekniker som kamoufleras som "empowerment". När individen ska göras till Aktören-i-Sitt-Liv individualiseras empowerment.

Aktör och empowerment är användbara begrepp för befrielse. Detta är inte en kritik mot empowerment utan mot föreställningen om aktören som ensamt ansvarig för sina handlingar och för sitt liv. Empowerment kan översättas till bemäktigande och till förmåga. Men genom att empowerment individualiseras produceras dess motsats: maktlöshet.

Ingen kan ensam vara aktör

Att pekas ut som Aktören-i-Sitt-Eget-Liv blir maktteknik som hindrar människor från att bli aktörer. Att bli aktör är inte att bli enastående, det är inte att stå ensam. Att bli aktör är att samarbeta. Bygga tillsammans. Skapa tillsammans.

När statliga organisationer, företag och folkrörelser lyfter fram individer som aktörer pekas de gärna ut som ansvariga för sin "egen" situation. Det är inte de som pekar som är ansvariga. Nej, den som pekas ut, den som är arbetslös, fattig, flykting behöver ta ansvar för sig själv. Den behöver lära sig ta makt över sitt eget liv.

Bruno Latours sociologi visar att det inte existerar handlingar med en enda, ensam aktör(1). Det är alltid mängder med aktörer kopplade till varje handling. Svärmar av handlingar gör nya handlingar möjliga. Aktör begrips hos Latour som någon eller något som bidrar till handlingen. Andra aktörer gör det alltså möjligt för oss att bli aktörer. Andras bidrag gör det möjligt för oss att också bidra. När vi agerar är vi alltid medaktörer. Att bli aktör är att bli koaktör.

Ifall en aktör aldrig är ensam aktör så är även ensamheten skapad av många aktörer. Tillsynes ensamma handlingar som promenader eller konstnärligt skapande görs möjliga genom delaktighet i gemenskaper, i gemenskaper som samarbetar.

Att ensam tvingas fly från krig eller att ensam bli hemlös är också producerat av ett myller av aktörer.

Gemenskaper producerar makt och förtryck. Men det är inte bara så att vi trycks ner av andra. Vi är också beroende av varandra. Av tjänster, förnödenheter, infrastrukturer, maktstrukturer och av andras solidaritet och omsorg. Och vi är beroende av att det har funnits gemenskaper långt före oss. Händelser, personer och organisationer som tillhör historien fortsätter att agera i våra liv.

Aktör som skuld och belastning

Att göra individen till Aktören-i-Sitt-Liv belastar människor med skuld och ensamhet. Livet blir tungt. Denna tyngd tränger bort möjligheten att tillsammans bli aktörer.

Att ensam bli aktör är inte möjligt. Här skapas en loop, en loop som får funktionen av motor. Omöjligheten i att leva som enskild skapar hopplöshet. Och hopplösheten blir aktör: hopplöshet skapar ännu mer hopplöshet.

Hopplöshet revolutionerar inga ordningar. Istället produceras en ordning som för över skulden för ordningens misslyckande på individen.

Detta är egentligen inget nytt. Gamla konservativa ideologier belastade gärna fattiga med ansvaret för sin egen fattigdom. Ett mer sofistikerat sätt att göra samma sak är när välvilliga ger individualiserad hjälp till fattiga. Ett extremt exempel är hur EU gav bidrag till coaching och personlig utveckling för romer som bor i Rumänien. Av de 32 miljarderna som hade anslagits gick inga bidrag till lokala romerska organisationer. Inget gick till jämlik, medskapande politik. Inget gick till att bryta rasistiska strukturer som producerar våld, apartheid och fattigdom(2).

Individualiserat bistånd kan få funktionen att skapa apartheid. Människor hålls isär (apart). De fattiga får hjälp att klara sig i sina områden. Så att de fattiga stannar därborta. Hos sig.

"Individualiserad hjälp" blir aktör i produktionen av fattiga områden. "Individualiserad hjälp" producerar i så fall områden där fattiga ska hålla sig. "Individualiserad hjälp" normaliserar apartheid. För folk bör hålla sig hemma.

Hemma där de hör hemma.

Empowerment kan också användas för att ersätta faktisk demokrati och jämlik fördelning av makt med upplevelse. Med upplevelse av att ha makt. Med upplevelse av delaktighet. Detta kan skapa en form av vidskepelse. Skepelse är ett gammalt ord för skepnad. Vi ser något som inte finns där. Vi uppfattar att vi har makt där vi fråntas makten. Vi uppfattar delaktighet där det inte finns demokrati.

Prekär blir prekariat

Individualiserad hjälp kan också skapa en klass som belastas med bekymmer, ett prekariat. Prekariat kommer från prekär: besvärligheter, bekymmer, att vara utsatt.

Etymologiskt härrör prekär från latinets precarius: få genom böner. Att få böna och be. Att tvingas böna för att klara sig. Tvånget att böna blir aktör i skapandet av en bönande klass(3).

Prekär, liv i bekymmersamhet, kan begripas som handlingar och ordningar som gör människor ensamma:

1. Att göras otillräcklig.
2. Att inte tillräckligt många griper in för att bryta ensamheten.
3. Att organisationer inte organiserar sig tillsammans med prekariat.

För de som lever i bekymmer (prekariatet) blir enskildheten, individualiseringen, ett straff. För några hundra år sen fanns det faktiskt straff som tog människor ur gemenskapen och gjorde dem till enskilda. Att bli tvungen att leva i enskildhet var på den tiden ett uttryckligt straff.

Befrielse från prekariat är ömsesidig hjälp. Inte hjälp till självhjälp.

Postpolitiska

Individen-Som-Aktören undviker att peka ut organisationer och gemensamma politiska beslut som lösningen. Det är upp till den enskilde att bli aktör, att ta ansvar för sitt liv. Detta tränger undan det politiska, och det etablerar därmed ett postpolitiskt tillstånd. Det gemensamma ska inte tas omhand av oss

gemensamt.

Det entusiastiska individualiserandet av ansvar kommer ur välvilja, inte från vilja till våld och förtryck. Välviljan blir dock ironisk när individualiseringen predikas av de som bärs upp av sin delaktighet i medelklassen. När den predikas av de som bärs upp av vänner och familj, organisationer och företag med resurser som byggts upp av mängder med aktörer.

Att hjälpa människor att hjälpa sig själva hjälper dem att bli själva. Det tränger undan det politiska. Det postpolitiska producerar hjälplöshet som politiskt tillstånd.

Befrielse kräver att vi organiserar tillsammans. Lösningen är inte att bli själv. Här är några möjliga ansatser för att tränga undan individualiseringen:

1. Att fattiga, förtryckta och vi med mer resurser organiserar oss tillsammans.
2. Att vi med resurser solidariskt organiserar oss tillsammans med förtryckta, snarare än för dem.
3. Att vi bygger befrielseörelser. Befrielseörelser som solidariskt lever i motstånd och revolution. Som experimenterar med, och bygger, ickevåldsliga revolutioner som fördelar resurser och makt jämnt.

Per Herngren

3 november 2016, version 0.1.1

Fotnötter

(1) Bruno Latour, *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

(2) "[Här fastnar EU:s miljarder till romerna](#)", DN, 2014-03-30.

(3) Per Herngren, "[Vad är prekaritet?](#) - Judith Butlers ickevåld IV", perherngren.blogspot.com, 2011.